

**Мирјана ГЛИНТИЋ, мастер
истраживач сарадник у Институту за упоредно право, Београд**

СТРУЧНЕ КВАЛИФИКАЦИЈЕ ЗАСТУПНИКА И ПОСРЕДНИКА У ПРАВУ ОСИГУРАЊА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Резиме

Иако у Србији није довољно развијена продаја осигурања путем дистрибутивних канала, законодавац је препознао значај регулисања делатности посредника и заступника у праву осигурања. Законом о осигурању прописани су нови услови за стицање звања овлашћеног посредника и заступника, јер се искристалисала идеја да овом делатношћу треба да се баве само лица која поседују одређене професионалне квалификације и која на тај начин омогућавају успостављање стабилнијег и продуктивнијег система продаја полиса осигурања. Потпуно нов услов за стицање овлашћења је постојање одређеног радног искуства. Колико ће нови критеријум бити успешан, време ће показати, али се свакако морају похвалити настојања да се држи корак са савременим тенденцијама професионализације посредника и заступника у осигурању.

Рад се састоји од три дела. Први део рада посвећен је анализи прописа права Европске уније о професионалним захтевима предвиђеним за овлашћене посреднике. У другом делу су детаљније представљени услови професионалне квалификације за стицање лиценце у праву Републике Србије, док су у трећем делу, дати предлози за усавршавање регулативе у овој области, заснивани на анализи упоредноправних решења.

Кључне речи: *посредник, заступник, професионална квалификација, стручна оспособљеност, дужина радног искуства.*

І Увод

Усвајање Закона о осигурању - ЗОС 2014. године унело је извесне промене у регулисању материја заступника и посредника у праву осигурања. Осим што је дефинитивно онемогућена пракса да једно лице истовремено

но обавља и послове заступања и посредовања,¹ измењени су и услови који се морају испунити да би стекло својство овлашћеног заступника и посредника у осигурању. Учињени су одређени кораци ка даљој професионализацији овог занимања постављајући као један од услова и извесно радно искуство у области финансијских услуга. У међувремену, Народна банка Србије је на основу ЗОС² донела Одлуку о стицању звања и усавршавању овлашћених посредника и заступника у осигурању,³ којом су прецизиране одредбе ЗОС у овој материји. Из самог наслова Одлуке, јасно је да се нови захтеви за стицање звања постављају не само пред лица која тек треба да постану овлашћени заступници и посредници, већ и пред већ овлашћена лица. Иако је рано за давање суда о коначним утицајима последицама доношења Одлуке на продају осигурања путем дистрибутивних канала, извесно је да су учињени одређени кораци ка усклађивању са стандардима Европске уније.⁴ Истовремено, јавила се и бојазан да ће настати изванредан отпор бранше, јер се додатни захтеви и оптерећења постављају пред већ овлашћена лица. Али то не би требало да буде узрок одустајања од усавршавања заступника и посредника у области права осигурања. На тај начин, осим што ће њихови професионални поступци уживати већи кредибилитет, и углед осигуравајућих друштава може значајно порастати услед ангажовања професионалних лица за обављање тако одговорних послова, као што су посредовање и заступање. Могао би се успоставити стабилнији, продуктивнији и квалитетнији систем продаја полиса осигурања без оснивања нових филијала осигуравајућих друштава, која се, иако имају приступ великом броју тржишних канала, ипак одлучују за ангажовање посредника.⁵ У овом тренутку, Република Србија једна је од ретких држава у којој се продаја услуге осигурања врши најчешће директном продајом, односно без укључивања екстерних канала ди-

1 Закон о осигурању – ЗОС, *Службени гласник РС*, бр. 139/14, чл. 86, ст. 2.

2 ЗОС, чл. 92, ст. 4. и 5, чл. 105, ст. 4. и 5.

3 Одлука о стицању звања и усавршавању овлашћених посредника и заступника у осигурању – Одлука НБС, *Сл. гласник РС*, бр. 38/15.

4 Појавила су се чак и извесна истраживања која указују да степен образовања и професионалне квалификације посредника и заступника немају тако велики утицај на ваљано обављање њихових законских дужности, те је стога потребно спровести и детаљније истраживање на ову тему. Вид. Martina Eckardt, „The Quality of Insurance Intermediary Services - an Analysis of Conduct and Performance in the German Market of Insurance Intermediation“, *Thünen Series of Applied Economic Theory*, Rostock, 2006, 16.

5 David Cummins, Nail Doherty, „The Economics of Insurance Intermediaries“, *Journal of Risk and Insurance* 73/2006, доступно на адреси: http://www.insurancejournal.com/downloads/WhartonStudy_2005.05.20.pdf, 15.03.2016, 359-360.

стрибуције, који укључују посредовање, заступање и банкоосигурање.⁶ Када се упореде доступни подаци за земље Европске уније - ЕУ и за Републику Србију види се да је једино још у Хрватској висок проценат директне продаје (око 40 одсто), док се у осталим земљама тај проценат креће између 5 и 20 одсто.⁷ Чињеница која делимично збуњује је та да је у Србији регистровано око 15 хиљада заступника и посредника, а да се продаја опет не врши путем ових канала,⁸ јер је велики број ових лица неактиван.

У крајњој линији, исход може бити и све већа популаризација осигурања у Републици Србији услед бољег упознавања и приближавања ове гране права грађанству, којима ће на тај начин бити пружена боља заштита њихових интереса у уговорном односу. „Култура“ закључивања уговора о осигурању у Србији није довољно развијена, што је делимично последица постојећег неповерења према продавцима у осигурању и непознавања позитивних аспеката осигурања.⁹ Објашњење за такав однос према осигурању се извесно може пронаћи и у недовољном улагању у образовање у тој области и последичној немогућности успостављања другорачнијих односа са корисницима услуга осигурања.

II Професионалне квалификације посредника у праву Европске уније

Свесна значаја овог питања, ЕУ је донела Директиву о посредовању,¹⁰ која полази од става да „посредници имају главну улогу на тржишту осигурања у дистрибуцији производа осигурања и реосигурања”.¹¹ Развој

6 Владимир Ђорђевић, „Дистрибуција, први корак на путу ка широј заступљености система осигурања“, рад представљен на 26. сусрету осигураваача и реосигураваача, Сарајево, 2015, 265, 266. Према ауторовим речима, преко 80 одсто премија прикупљено је путем директне продаје.

7 Изнети подаци потичу од *Insurance Europe* за 2015. годину и односе на методе продаје животног осигурања. Статистика показује да је удео директне продаје неживотног осигурања нешто већи. Више података доступно на адреси: <http://www.insuranceeurope.eu/insurance-distribution>, 10.03.2016.

8 Податак наведен према Извештају за треће тромесечје за Сектор осигурања у Србији, Народна банка Србије, Сектор за надзор над обављањем делатности осигурања, 5.

9 И даље је најприсутније осигурање од аутоодговорности, које је обавезно.

10 Directive 2002/92/EC of the European Parliament and of the Council of 9 December 2002 on insurance mediation, *OJ L 9*, 15.1.2003.

11 Јован Славнић, „Модел за регулисање статуса и послова посредника и заступника осигурања у српском праву“, *Посредници и заступници у српском праву и праву ЕУ* (уредник Јован Славнић), Београд, 2007, 65. У почетку су се уговори о осигурању продавали директно, и тек је временом дошло до ангажовања лица на основу уговора, на основу ког су деловала у име и за рачун осигураваача или их доводили у везу са потенцијалним осигураницима. Детаљније вид. Јасна Пак, „Правни

нових осигуравајућих производа, појава све већег броја осигуравајућих друштава, као и сложеност уговора о осигурању водили су ка развоју делатности посредовања, јер се показала као неопходна помоћ професионалног лица које може изаћи у сусрет прохтевима и корисника услуге осигурања и осигуравача.¹² Директивом је прописан минимум професионалних захтева које државе чланице морају прописати за бављење посредовањем, као и правила у вези са њиховом регистрацијом код надлежних националних институција,¹³ што је захтевало системску измену прописа.¹⁴

Чланом 4. Директиве се предвиђа да посредници морају бити стручно оспособљени, да имају кредибилитет за обављање послова, да обезбеде осигурање за штете из одговорности за вршење послова, као и да пруже одговарајућу заштиту потрошачима од инсолвентности посредника приликом преноса премија, накнада штете и враћања премија, док за већ овлашћена лица предвиђа њихову аутоматску регистрацију. Директива посебно наглашава да државе чланице могу прилагодити степен захтеване стручне оспособљености посредницима који обављају неку професионалну активност поред посредовања у осигурању. У тим случајевима, посредник се може бавити посредовањем ако један посредник испуњава услове из Директиве, као и када осигуравајуће друштво преузме потпуну одговорност за рад таквог лица. Када је реч о зависним посредницима, онда осигуравајуће друштво може да проверава да ли су знање и способност посредника одговарајући за обављање активности посредника. Прописане квалификације ограничене су на лица у управи одговорна за обављање посредовања, као и на лица која директно учествују у посредовању у ре/осигурању. Није неопходно да сви запослени у друштву за посредовање буду квалификовани на тај начин. На основу представљених услова, стиче се утисак да Директива омогућава великом броју лица

положај лица која се баве посредовањем у осигурању“, *Безбедност саобраћаја, осигурање и накнада штете*, Београд, 2015, 1.

12 Peter Maas, „How insurance brokers create value – a functional approach“, *Risk Management and Insurance Review*, 13/2010, 1-20. Такође, *Improving Financial Education and Awareness on Insurance and Private Pension*, OECD Publishing, 2008, 13.

13 Тако и Ј. Славнић, 16, 17.

14 За процес имплементације Директиве у Немачкој и Аустрији, детаљније вид. Зоран Јањић, „Спровођење Смернице о посредовању о осигурању у законодавствима Аустрије и Немачке“, *Посредници и заступници у српском праву и праву ЕУ* (ур. Јован Славнић), Београд, 2007, 49-54. Такође, Peter Reiff, *Das Gesetz zur Neuregulierung des Versicherungsvermittlerrecht*, Karlsruhe, 2007, 717; Mathias Beenken, „Eine Aufsicht über alle Vermittler fehlt immer noch“, *Versicherungswirtschaft*, бр. 14/2010, 1030.

да се баве делатносћу посредовања, што даље води ширењу мреже дистрибутивних канала продаје услуге осигурања.

Почетком ове године ступила је на снагу нова Директива о дистрибуцији осигурања,¹⁵ којом су критеријуми професионалне оспособљености посредника подигнути на још виши и захтевнији ниво и детаљније регулисани, уз остављање могућности блажих критеријума за зависне посреднике.¹⁶ Обавеза континуираног професионалог усавршавања у трајању од најмање 15 часова годишње сада је прописана словом Директиве, без остављања простора за размишљање да ли државе чланице треба да предвиде такву обавезу или не.¹⁷

III Заступници и посредници у праву осигурања Републике Србије

Иако се право осигурања у Републици Србији развијало и пре Другог светског рата,¹⁸ до развоја уговора о посредовању и заступању дошло је много касније, јер је Државни осигуравајући завод дуго имао монопол на закључивање уговора о осигурања.¹⁹ Основним законом о осигурању и осигуравајућим организацијама, као и Законом о основама система осигурња предвиђене су могућности оснивања предузећа за заступање и посредовање, при чему до развоја посредовања долази тек током деведесетих година на овим просторима и то без постојање правне регулативе овог сегмента права осигурања, док је положај заступника, законских, био регулисан Законом о облигационим односима - ЗОО.²⁰

15 Directive (EU) 2016/97 of the European Parliament and of the Council of 20 January 2016 on Insurance Distribution, *OJ L* 26/19.

16 Директива о дистрибуцији осигурања, чл. 10.

17 Детаљније о новој Директиви може се наћи на страници: <http://www.out-law.com/en/topics/insurance/insurance-brokers-and-intermediaries/the-insurance-distribution-directive-changes-to-the-regulation-of-insurance-intermediaries-in-the-eu/>, 13.03.2016.

18 Владимир Чоловић, *Осигуравајућа друштва, Законодавство Србије, право ЕУ, упоредно право*, Београд, 2010, 28-33.

19 Ивица Јанковец, *30 година осигурања имовине и лица у СФРЈ*, Београд, 1976, наведено према: Слободан Јовановић, „Улога посредника и заступника осигурања у закључивању, извршавању и продужењу уговора о осигурању и природи и садржини уговора које они закључују са клијентима у праву Велике Британије и српском праву“, *Посредници и заступници у српском праву и праву ЕУ* (уредник Јован Славнић), Београд, 2007, 74.

20 Шиме Ивањко, *Посредници у осигурању у државама бивше Југославије*, 2005, доступно на адреси: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:-UDxn_sVCHsJ:dkorenjak.eu/files/sime_ivanjko/PoSrednici-i-zastupnici-u-osiguranju-u-drzavama-bivse-Jugoslavije.doc+e&cd=1e&hl=sr&ct=clnk&gl=rs,09.03.2016.

Наведени историјски подаци јасни су показатељи да су посредовање и заступање још увек младе професије и да зато не треба да изненађују стални покушаји да се оне усаврше и подигну на виши професионални ниво. Остваривање поменуте улоге предевиђене Директивом ЕУ, као и опстанак заступника и посредника на тржишту осигурања зависи од висине њиховог знања и образовања, које стичу првенствено усавршавањем, с обзиром да за ову област не постоје посебне специјализоване школе и смерови на факултету.

1. Обавезе посредника и заступника према ЗОС

Анализом обавеза посредника и заступника према ЗОС²¹ јасно је да и српско право схвата заступнике и посреднике као важне учеснике на тржишту који су упознати са принципима пословања и приликама на тржишту и да као такви представљају значајну спону између потенцијалних осигураника и осигуравајућих друштава. Неке од права и обавеза уређене су по узору на решења из Директиве и свакако да је видљив напредак у односу на ранија законска решења, али свакако да постоји још простора за усавршавање ове области.²²

Према ЗОС, посао посредника је да доведе у везу осигураника / уговарача осигурања и друштва за осигурање ради преговарања о закључењу уговора о осигурању, да обави послове припрема за закључење овог уговора, као и да пружа помоћ при вршењу права из тих уговора, нарочито при решавању одштетних захтева.²³ Са друге стране, послови засту-

21 Закон о осигурању користи термине заступник и посредник, а да при том не постоји појам посредовање као заједнички који обухвата сва лица која учествују у послу осигурања, као што је то случај са Директивом и одређеним правима држава чланица, где су појмом посредовања обухваћене радње агената и брокера не само у периоду до закључења уговора (као код трговачког посредника), него и за време трајања уговора. Агент закључује уговор са осигуравачем, на основу ког наступа у његово име и рачун, док брокер делује у своје име и у свој рачун водећи рачуна о интересима корисника услуге осигурања. Међутим, иако су њихове обавезе дефинисане у складу са тим који им је друга уговорна страна, не постоје препреке да брокер води рачуна о интересима осигуравача, а агент о интересима клијента. У литератури се могу наћи и одређења агента као зависног, а брокера као независног посредника с обзиром да брокер није обавезан да изабере осигуравача, а агент јесте, јер је за њега везан уговором. Детаљније вид. Ј. Пак, 4-9; D. Cummuins, N. A. Doherty, 361; Hazel Beh, Amanda M. Willis, „Insurance Intermediaries“, *Connecticut Insurance Law Journal*, 2/2009, 571-598.

22 Наташа Петровић-Томић, „Нека актуелна питања нацрта Закона о осигурању“, *Правни информатор*, бр. 10/2012, 37-41.

23 ЗОС, чл. 85. Према ЗОС, *Службени гласник РС*, бр. 70/2004, 61/2005, 85/2005, 101/2007, 63/2009, чл. 72, обавезе посредника само су се сводиле на довођење у везу осигураника са дру-

пања су послови покретања, предлагања или обављања послова припреме и закључивања уговора о осигурању у име и за рачун друштва за осигурање.²⁴ По ЗОО, заступници могу обављати и послове заступања и помоћи у обради штете и процене ризика.²⁵ Дакле, може се закључити да посредници воде рачуна о интересима осигураника / уговарача осигурања, док заступници чувају интересе осигураника.²⁶

Док Директива о посредовању говори само о обавези давања информација,²⁷ ЗОС као посебну обавезу друштва за посредовање,²⁸ предвиђа и пружање објашњења и савета о околностима које су значајне за закључење и спровођење уговора о осигурању,²⁹ што није тако лако оствариво у директној продаји од стране осигураваача.³⁰ Уколико посредник обави своје дужности у вези са информисањем на професионалан начин, потенцијални корисник услуге ће се одлучити за закључивање уговора, јер стиче утисак да су његови интереси према осигураваачу довољно заштићени и у току трајања уговора осигурања, као и при обнови полисе осигурања.³¹

штвом за осигурање ради преговарања о закључењу уговора, без навођења додатних послова које би могао да има у току трајања уговора о осигурању. Детаљније вид. Ј. Славнић, 59.

24 ЗОС, чл. 97.

25 Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93, *Службени лист СЦГ*, бр. 1/2003, чл. 88, ст. 2.

26 О разликама између посредника и заступника, детаљније вид. Велисав Марковић, „Разграничење заступништва и сродних установа“, *Право – теорија и пракса*, бр. 1-3/2015, 30-46.

27 Mario Zinnert, *Neues Versicherungsvermittlerrecht von A bis Z, Kompakte Informationen für den Praktiker*, Karlsruhe 2010, 155. Детаљније разматрање разлика између саветовања и информисања превазилази оквира овог рада, детаљније вид. Christoph Brömmelmeyer, „Vorvertragliche Informationspflichten des Versicherers- insbesondere in der Lebensversicherung“, *Versicherungsrecht*, 2009, 585, наведено према: Наташа Петровић-Томић, *Заштита потрошача услуга осигурања, анализа и предлог унапређења регулаторног оквира*, Београд, 2015, фн. 689.

28 Обавеза информисања није резервисана само за посреднике, већ и за заступнике, вид. Н. Петровић-Томић, 2015, фн. 446.

29 ЗОС, чл. 94.

30 Тако и Маријан Ђурковић, „Европско право посредовања у осигурању“, *Осигурање, накнада штете и нови Закон о парничном поступку*, Златибор, 2012, фн. 14.

31 О потребама даљег усавршавања ове области, вид. С. Јовановић, 81-84, 88-90; Н. Петровић-Томић (2015), 150-156; Поруче са 16. Саветовања Удружења за право осигурања Србије, *Право осигурања, управа и транспарентност - основе правне сигурности*, одржаног на Палићу 17-19. априла 2015. године; Hans Peter Schwintowski, Christoph Brömmelmeyer, *Praxiskommentar zum Versicherungsvertragsrecht*, LexiNexis, Aachen 2008, 42-60.

2. Стицање својства овлашћеног заступника и посредника

Делимични приказ законских дужности и одговорности заступника и посредника у дистрибутивним каналима продаје услуге осигурања, у садејству са постепеним развојем тржишта осигурања и порастом броја лица заинтересованих за стицање својства овлашћених заступника и посредника, јасни су показатељи да је потребан што транспарентнији, озбиљнији и професионалнији приступ провери оспособљености за обављање ових послова, као и у организовању додатног образовања и усавршавања ових лица. Досадашње стављање акцента на остваривање што веће продуктивности наместо на образовање и усавршавање довело је до стварања краткорочних стратегија за освајање тржишта. Из тог разлога мали је број осигуравајућих друштава који имају сталну мрежу корисника њихових услуга, а број неактивних заступника и посредника је постајао све већи.³² Објашњење за такву статистичку може се делимично наћи у великим притисцима којима су заступници изложени, у смислу броја уговора који морају да закључе, а који нису обучени да на адекватан начин те обавезе и испуне. Стога, често се дешава да одустану од даљег обављања ове делатности. Елемент који недостаје успешном функционисању тржишта у овом сегменту је свакако развој конкуренције међу заступницима, која у овом тренутку није довољно присутна услед малог процента лица која се баве заступањем на професионалан начин.³³

Нови Закон о осигурању унео је извесне измене у погледу послова друштава за посредовање, друштва за заступање и заступника, који су били дужни да ускладе своје пословање и организацију са захтевима из новог Закона до 25. децембра 2015.³⁴

Стицање звања овлашћених заступника и посредника сада је условљено испуњавањем строжијих услова у односу на услове из претходног ЗОС, а све са циљем професионализације ове области. Наиме, раније је за стицање овлашћења за обављање послова посредовања и заступања било довољно да подносилац захтева има пребивалиште на територији Србије, да је пунолетан и пословно способан, да је положио стручни испит за

32 Према подацима за 2013. годину, од 206 регистрованих агенција за заступање 95 није активно.

33 Лист компаније „Дунав осигурање“, бр. 361/2013, 13.

34 Обавештење друштвима за посредовање у осигурању, друштвима за заступање у осигурању и предузетницима - заступницима у осигурању у вези са обавезом усклађивања са Законом о осигурању, *Службени гласник РС*, бр. 139/2014.

обављање послова посредовања, као и да му није изречена мера забрана обављања делатности.³⁵

ЗОС из 2014. године по први пут прописује да, поред положеног стручног испита и услова везаних за пословну репутацију, лице која намерава да се бави пословима заступања и посредовања мора имати одговарајуће стручне квалификације и искуство.³⁶ Одлуком Народне банке Србије прецизиране су одредбе о потребној стручној квалификацији и искуству,³⁷ које у случају овлашћеног посредника значе високу стручну спрему и најмање једну годину радног искуства у лицу које пружа финансијске услуге, док, када је реч о овлашћеном заступнику обухватају најмање средњу стручну спрему и најмање шест месеци радног искуства у финансијском сектору.

Даља специјализација и усмеравање будућих посредника и заступника огледа се и у новопрписаној садржини програма стручног испита. Према Одлуци НБС из 2006. године, стручни испит је захтевао познавање следећих области: право осигурања, облигационо право, привредно право и основи пословања друштва за осигурање. У складу са новом Одлуком НБС, не постоји обавеза полагања испита из привредног права, већ је испитна материја сужена тако што је прописано да ће се полагати испит посредовања, односно заступања у осигурању.³⁸

И поред очигледног напретка у регулисању ове области уочавају се извесни недостаци и недоречености, које ће се највероватније временом прецизирати. Једна од замерки која се може ставити у погледу захтеваног радног искуства је та што не постоји могућност да се од кандидата тражи професионално искуство различитог трајања у зависности од тога

35 ЗОС 2009, чл. 82, 95; Одлука о садржини и начину полагања стручног испита за обављање послова посредовања, односно заступања у осигурању и начину доказивања испуњености других услова за одбијање овлашћења за обављање тих послова, *Службени гласник РС*, бр. 80/2006.

36 ЗОС, чл. 92, 105.

37 Одлука НБС, *Службени гласник РС*, бр. 38/2015.

38 И ранији Програм за полагање испита је у оквиру испита из Привредног права предвиђао познавање основа пословања заступника у привредном праву, али само као једно од још 20 других области привредног права. Према новом Програму, фокус је на посредовању и заступању у осигурању (подвукла Мирјана Глинтић), уз посебан акценат на упознавању са самим појмом посредника / заступника, њиховим правним положајем и обавезама. Више података доступно на адреси: http://nbs.rs/export/sites/default/internet/latinica/20/osg/sticanje_zvanja_posrednika_zastupnika_n_pri-log1.pdf, 15.03.2016.

Попуњавање раније правне празнине у погледу лица која су већ стекла овлашћење мора се похвалити. За њих није прописана обавеза поновног полагања испита, али јесте обавеза додатног усавршавања у трајању од двадесет часова годишње на начин прописан Одлуком, као и обавеза да сваке три године достављају доказ о испуњености ових дужности. Обавеза достављања потврда делимично је инспирисана и настојањем да се изврши коначан попис и регистрација овлашћених посредника и заступника, што представља једну од будућих обавеза из европских Директива у овој области. Начин на који је уређена ова обавеза представља добро решење у поређењу са, на пример, ранијим решењем из хрватског права, које предвиђа да ново надзорно тело, Хрватска агенција за надзор финансијских услуга, издаје већ овлашћеним заступницима и посредницима нову лиценцу, иако је већ поседују,⁴⁶ што је представљало озбиљно административно оптерећење.

IV Закључак

Приликом оцене да ли је прописивање одређених стручних квалификација за овлашћене заступнике и посреднике оправдано или не, морају се узети у обзир све законске обавезе ових лица како према осигуравачима, тако и према потрошачима, али и начин на који је регулисано питање њихове одговорности.⁴⁷ Ангажовањем заступника одређених квалификација, који је добро упознат са принципима функционисања тржишта осигурања смањује вероватноћу да ће наступити извесна штета, која ће ангажовати одговорност осигуравајућег друштва.⁴⁸ Осигуравач одговара осигуранику за пропусте заступника на основу правила о одговорности за другога,⁴⁹ док заступник одговара за неиспуњење своје обавезе осигуранику по основу правила о вануговорној одговорности. Из наведе-

сигурању, *Народне новине*, бр. 16/2016, чл. 4; Verordnung über die Versicherungsvermittlung und -beratung, пар. 3, 4, Act of 22 May 2003, on Insurance Mediation, *Official Gazette*, 124/2003, art. 9, section 1.

46 Према хрватском Закону о осигурању заступници и посредници су били дужни да у року од 6 месеци од дана ступања на снагу затраже од надзорног издавање овлашћења за обављање послова посредовања и заступања, иако већ имају лиценцу коју је у претходном периоду издало Министарство финансија! Закон о осигурању, *Народне новине*, бр. 151/2005 од 23.12.2005, чл. 299.

47 Детаљније о правилима одговорности посредника и заступника вид. Предраг Шулејић, *Право осигурања*, Београд, 2005, 161-162, 164.

48 ЗОС, чл. 107: „За радње предузете у обављању послова заступања у осигурању одговара друштво за осигурање“.

49 Реч је о пропустима заступника насталим у вези са извршењем овлашћења која има на основу уговора о заступању.

ног разлога, интерес је осигуравајућих друштава да сарађују са високо квалификованим професионалцима.

Професионално обављање посредовања још увек је млада делатност код нас и тек ће се постепено развијати уопште свест о могућности обештећења од посредника, а не само од осигуравача. У земљама развијене тржишне привреде је проузроковање штете потрошачу од стране посредника се све више кажњава.⁵⁰ Посредник има низ обавеза у фази припрема за закључење уговора до његовог престанка⁵¹ и све време води рачуна о интересима осигураника и да делује у складу са правилима професије у извршавању својих уговорних обавеза према осигуранику.⁵² Осим одговорности према осигуранику, посредник може бити одговоран и према осигуравачу, уколико је од будућег осигураника добио налог да закључи уговор, а осигуравач успе да докаже да је због незакључења претрео штету.

Кратка анализа одредби о одговорности посредника и заступника у осигурању јасан је показатељ, поред осталих аргумената наведених у раду, да је законско уређење стручне оспособљености оправдано и да је српско законодавство у овој, до сад нерегулисаној области, све више усклађено са стандардима ЕУ. Осим тога, вођење регистра посредника и заступника представља додатну гаранцију осигураницима да су изабрали овлашћеног посредника или заступника, који ће своје уговорне обавезе извршити у складу са правилима струке.

Свакако да се отвара изванманеварски простор за даље усавршавање ове области, што је и очекивано с обзиром да је у питању нова и до скоро недовољно регулисана област права осигурања.

Основна замерка која се у стручној литератури наводи јесте непостојање разлике у српском праву између зависних и независних посредника и заступника. Прављење ове разлике је нужно и са аспекта одређивање захтеваног степена квалификације. У комунитарном праву, прави се разлика између брокера, од којих се захтева највиши степен квалификације, независних заступника, који морају испунити нешто ниже критеријуме, и зависних заступника којима то није основна делатност.⁵³ У ЗОС

50 Јасна Пак, *Право осигурања*, Београд, 2008, 179.

51 ЗОС изричито предвиђа обавезе друштва за посредовање, чиме су одређене границе њихове грађанске одговорности.

52 Најчешћи разлог покретања одговорности посредника је што кривицом посредника уговор о осигурању не покрива последице штетног догађаја или бар не у целости, Ј. Пак (2008), 179.

53 Ј. Славнић (2007а), 65-70.

се праве извесне разлике у погледу стручне оспособљености заступника и посредника, али ту се завршава свако даље класификовање ових лица. Прављењем разлике успоставила би се одговарајуће сразмера између улоге посредника и заступника на тржишту и ризика повезаних са производима које продају, али и избегло гомилање повезаних административних трошкова.

У погледу услова стручне оспособљености, новим Законом о осигурању прописано је постојање радног искуства у области пружања финансијских услуга, а не стриктно у области осигурања, што је донекле у раскораку не само са упоредноправном праксом, него и са настојањима нашег законодавства да се ова делатност уско специјализује.

У вези са условом захтевног радног искуства, као спорна се постављају два питања: прво, да ли је прописана дужина трајања радног искуства довољна за професионално обављање делатности заступања и посредовања, и друго, да ли је било потребно прописати различиту дужину радног искуства у зависности од образовања које је кандидат стекао? Оба питања формулисана су у складу са упоредноправним законодавством, које би требало консултовати како би се изнашло најбоље решење примењиво у пракси. У том процесу ипак је нужно схватити да постоје разлике између националних тржишта, чијим карактеристикама су професионални захтеви прилагођени. Стога је најважније уочити принципе функционисања добре праксе, чији саставни део чини инсистирање на континуираном професионалном усавршавању.

Законодавац је препознао значај континуираног усавршавања, пре свега за лица која су већ стекла овлашћење за бављење делатношћу. Није изненађујуће да је обавеза везана за похађање одређеног броја часова, јер је то уобичајно и на нивоу ЕУ, али квантификација овог услова ствара извесну бојазан да ће акценат бити на испуњавању формалног услова наместо на истинском подизању квалитета обављања делатности.

У овом тренутку рано је и незахвално говорити о успешности нових одредби о заступницима и посредницима, али несумњиво да представљају важне кораке на путу ка професионализацији и уједначавању правила у овој области, као и њиховом одвајању од заступника и посредника из трговинског права, као ипак специфичних субјеката правног промета.

Mirjana GLINTIĆ, M.A.

research associate at Institute for comparative law, Belgrade

PROFESSIONAL REQUIREMENTS FOR LICENSED BROKERS AND AGENTS IN THE INSURANCE LAW OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary

Even though that in the Republic of Serbia the most common way of selling insurance is not through insurance indirect distribution channels, the legislator recognized the importance of regulating insurance brokers` and agents` profession. Due to this fact and idea that only persons that fulfill certain professional requirements should be active as brokers and agents, new Insurance law prescribes new conditions for becoming licensed insurance agent or broker. This way it would be possible to establish and develop stabile and productive system for selling insurance policies. One new and especially interesting condition is the one requesting certain work experience for gaining the license. At this moment it is too early to speak about the success of the new prescribed condition, but one has to commend the endeavors to keep up with the new currents in legislation dedicated to insurance brokers and agents.

Paper consists of three parts. First part is dedicated to analysis of the European legislation dedicated to professional requirements for brokers; in the second part conditions concerning professional qualifications for becoming a licensed insurance broker or agent in the Republic of Serbia are described thoroughly, whilst the third part, actually the Conclusion, gives suggestions for improving legislation in this field, based on the comparative legislative solutions.

Key words: *agent, broker, profession qualification, professional competence, duration of work experience.*